

МЕТОДИЧНІ ПРИНЦИПИ РОБОТИ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА ЗІ СТУДЕНТАМИ ВОКАЛЬНОГО КЛАСУ

Тітова Олена
концертмейстер
Черній Віктор
концертмейстер
Одайник Світлана
концертмейстер

Кафедра мистецької освіти
Житомирський державний університет
ім. Івана Франка, Україна

Анотація. У статті розглянуто методичні принципи роботи концертмейстера зі студентами вокального класу у закладах вищої мистецької освіти. Висвітлено значення концертмейстера як повноправного учасника виконавського процесу, який сприяє формуванню музично-художнього мислення, стилістичного відчуття та сценічної культури студента.

Ключові слова: концертмейстер, вокальний клас, методичні принципи, ансамблева взаємодія, музично-виконавська діяльність.

Введення. У сучасній системі мистецької освіти особливого значення набуває підготовка висококваліфікованих фахівців у галузі вокального мистецтва. Одним із важливих чинників формування професійної майстерності майбутніх вокалістів є ефективна взаємодія з концертмейстером. Концертмейстер виступає не лише акомпаніатором, але й повноправним учасником творчого процесу, який сприяє формуванню художньо-образного мислення, музичної культури та виконавської інтерпретації студента.

Робота концертмейстера у вокальному класі має специфічний характер, оскільки поєднує виконавську, педагогічну та психологічну складові. Саме тому особливої актуальності набуває питання визначення ефективних методичних принципів роботи концертмейстера зі студентами вокального класу.

Мета та задачі дослідження. Проаналізувати специфіку діяльності концертмейстера у вокальному класі. Охарактеризувати особливості творчої взаємодії концертмейстера і вокаліста. Визначити основні методичні принципи роботи концертмейстера у процесі вокальної підготовки студентів.

Результати дослідження і їх обговорення. Діяльність концертмейстера у вокальному класі є складним і багатограним процесом, який поєднує елементи музично-виконавської та педагогічної діяльності. Концертмейстер не лише забезпечує музичний супровід вокального твору, але й активно бере участь у формуванні інтерпретації, темпового розвитку, динамічної виразності та художнього образу.

У процесі роботи концертмейстера зі студентами вокального класу можна виокремити кілька основних методичних принципів.

Так, принцип партнерства є одним із ключових методичних принципів роботи концертмейстера зі студентами. Його сутність полягає у встановленні рівноправної творчої взаємодії між концертмейстером і вокалістом, у межах якої обидва виконавці виступають активними учасниками єдиного музично-художнього процесу. На відміну від традиційного уявлення про концертмейстера лише як акомпаніатора, сучасна педагогічна та виконавська практика розглядає його як повноцінного партнера, який разом із солістом створює цілісний художній образ музичного твору [3].

У вокальному виконавстві партія фортепіано нерідко виконує не лише супровідну, а й змістотворчу функцію. Вона може передавати емоційний фон твору, підкреслювати драматургічний розвиток музичного матеріалу, створювати атмосферу та підтримувати виразність вокальної лінії. Саме тому партнерські взаємини між концертмейстером і студентом-вокалістом передбачають глибоке взаєморозуміння, уважне слухання один одного та здатність до спільного музичного мислення.

Реалізація принципу партнерства в роботі концертмейстера зі студентами проявляється, насамперед, у спільному опрацюванні музичного твору. Концертмейстер разом із вокалістом аналізує стиль композитора, характер музики, драматургію твору, особливості темпоритму, динаміки та фразування. У процесі роботи важливо враховувати індивідуальні можливості студента, його вокальні особливості, рівень музичної підготовки та сценічний досвід. Такий підхід сприяє формуванню у студента цілісного розуміння музичного твору та розвитку його виконавської самостійності [3].

Важливим аспектом принципу партнерства є взаємна музична чутливість. Концертмейстер повинен уважно реагувати на інтонаційні, ритмічні та динамічні особливості виконання вокаліста, вчасно підлаштовуючись до його дихання, темпу та фразування. У свою чергу, студент має навчитися слухати партію фортепіано, відчувати ансамбль і усвідомлювати, що вокальна та інструментальна партії утворюють єдину художню цілісність.

Принцип партнерства також передбачає підтримку творчої ініціативи студента. Концертмейстер може пропонувати різні варіанти інтерпретації,

темпових відтінків або динамічних рішень, однак важливо, щоб студент відчував себе активним учасником творчого процесу. Такий підхід сприяє розвитку його художнього мислення, музичної уяви та індивідуального виконавського стилю.

Крім того, партнерські взаємини між концертмейстером і вокалістом мають важливе психологічне значення. Під час навчального процесу або підготовки до концертного виступу студент може відчувати хвилювання, невпевненість або емоційне напруження. У таких ситуаціях концертмейстер виконує роль підтримки, допомагає створити атмосферу довіри та творчої співпраці, що позитивно впливає на якість виконання [6].

Таким чином, принцип партнерства у роботі концертмейстера зі студентами вокального класу передбачає не лише технічну узгодженість виконання, а й глибоку творчу взаємодію, спільне музичне мислення та психологічну підтримку. Саме така форма співпраці сприяє формуванню високої ансамблевої культури, розвитку виконавської майстерності студентів та досягненню художньої цілісності музичного твору.

Принцип художньої співтворчості є одним із провідних методичних принципів роботи концертмейстера зі студентами вокального класу. Його сутність полягає у спільному творчому процесі концертмейстера та вокаліста, спрямованому на створення цілісного художнього образу музичного твору. У межах цього принципу концертмейстер і співак виступають не як виконавець та супроводжувач, а як рівноправні учасники музично-виконавського процесу, які разом формують інтерпретацію твору, його емоційно-образний зміст і сценічне втілення.

Художня співтворчість передбачає глибоке осмислення музичного матеріалу, аналіз стилістичних особливостей твору, а також розуміння його емоційного та драматургічного змісту. Під час роботи над вокальним твором концертмейстер допомагає студенту розкрити внутрішню логіку музики, відчути характер і настрій твору, усвідомити художній задум композитора. Спільний аналіз тексту, музичної форми, гармонічної мови, ритмічних особливостей і динамічних відтінків сприяє більш глибокому проникненню у зміст твору та формуванню цілісної інтерпретації [7].

Важливим аспектом принципу художньої співтворчості є узгодженість художніх намірів виконавців. Концертмейстер і вокаліст мають спільно визначати характер виконання, темпову організацію твору, динамічні контрасти, фразування та кульмінаційні моменти. Така взаємодія дозволяє створити гармонійний ансамбль, у якому вокальна та фортепіанна партії органічно доповнюють одна одну. Партія фортепіано у багатьох вокальних творах виконує важливу художню функцію: вона може передавати емоційний фон, підкреслювати драматизм або, навпаки, створювати ліричну атмосферу.

У процесі художньої співтворчості концертмейстер також сприяє розвитку образного мислення студента. Він допомагає вокалісту усвідомити зміст літературного тексту, його емоційні відтінки, зв'язок слова і музики. Особливо це важливо у камерно-вокальній музиці, де музичний супровід тісно пов'язаний

із поетичним текстом і розкриває його глибший зміст. Концертмейстер може звертати увагу студента на певні інтонаційні акценти, зміни настрою, логіку розвитку музичної драматургії [7].

Принцип художньої співтворчості передбачає також взаємне творче збагачення виконавців. Під час спільної роботи над музичним твором відбувається обмін виконавськими ідеями, інтерпретаційними знахідками та емоційними відчуттями. Така взаємодія сприяє не лише підвищенню якості виконання, а й професійному розвитку як студента-вокаліста, так і концертмейстера.

Не менш важливим є й сценічний аспект художньої співтворчості. Під час концертного виступу або академічного показу концертмейстер і вокаліст повинні демонструвати єдність виконавського задуму, емоційної виразності та художньої інтерпретації. Їхня взаємодія має бути природною, органічною та переконливою для слухача [9].

Таким чином, принцип художньої співтворчості у роботі концертмейстера зі студентами вокального класу передбачає спільний творчий пошук, глибоке осмислення музичного матеріалу та узгодження виконавських намірів. Реалізація цього принципу сприяє формуванню у студентів високої виконавської культури, розвитку художнього мислення, музичної уяви та здатності до творчої інтерпретації вокальних творів.

Принцип стилістичної відповідності є важливим методичним принципом у роботі концертмейстера зі студентами вокального класу, оскільки саме він забезпечує автентичність і художню переконливість виконання музичного твору. Його сутність полягає у дотриманні виконавцями стилістичних особливостей певної історичної епохи, творчої манери композитора, жанрових характеристик твору та традицій його виконання. Для концертмейстера це означає необхідність глибокого розуміння музично-стильових закономірностей, що дозволяє правильно інтерпретувати музичний матеріал і допомагати студенту формувати відповідну виконавську манеру.

У процесі роботи зі студентами вокального класу принцип стилістичної відповідності передбачає насамперед ґрунтовне вивчення стилю композитора та особливостей музичної епохи, до якої належить твір. Наприклад, виконання барокових вокальних творів потребує іншого підходу до темпу, артикуляції та динаміки, ніж виконання творів романтичної або сучасної музики. Концертмейстер повинен звертати увагу студента на характерні риси певного стилю: тип фразування, використання агогіки, специфіку гармонічної мови та музичної фактури [2].

Важливу роль у реалізації цього принципу відіграє аналіз музичного тексту. Концертмейстер разом із вокалістом досліджує структуру твору, особливості мелодичної лінії, гармонічний розвиток, ритмічні формули та динамічні позначення. Такий аналіз допомагає зрозуміти логіку музичного розвитку та правильно визначити характер виконання. Особливо це важливо у вокальній музиці, де поєднання музичного і поетичного тексту створює єдиний художній

образ.

Ще одним важливим аспектом принципу стилістичної відповідності є узгодження виконавської манери концертмейстера і вокаліста. Фортепіанна партія повинна органічно доповнювати вокальну, не суперечити її характеру та стилю. Концертмейстер має враховувати особливості вокального дихання, темброві можливості голосу студента та характер вокальної фрази. При цьому важливо досягти ансамблевої цілісності, коли обидві партії утворюють гармонійну художню єдність [2].

У роботі зі студентами концертмейстер також виконує освітню та коригувальну функцію, допомагаючи їм усвідомити стилістичні особливості твору. Молоді вокалісти не завжди мають достатній досвід для правильного стилістичного прочитання музичного матеріалу, тому концертмейстер може звертати увагу на характерні інтонації, темпові відтінки, динамічні контрасти та нюанси артикуляції. Це сприяє формуванню у студентів стилістичної культури виконання та розвитку їхнього музичного мислення.

Крім того, принцип стилістичної відповідності передбачає урахування жанрових особливостей вокального твору. Виконання оперної арії, камерного романсу, народної пісні або сучасної вокальної композиції потребує різних підходів до інтерпретації. Концертмейстер допомагає студенту відчути характер жанру, зрозуміти його емоційне забарвлення та відповідно вибудувати музично-художній образ [2].

Таким чином, принцип стилістичної відповідності у роботі концертмейстера зі студентами вокального класу спрямований на формування глибокого розуміння музичного стилю, розвиток виконавської культури та здатності до адекватної художньої інтерпретації вокальних творів. Реалізація цього принципу сприяє досягненню високого рівня ансамблевої злагодженості, підвищує художню виразність виконання та формує у студентів професійне ставлення до музичного тексту і стилістичних традицій вокального мистецтва.

Принцип педагогічної доцільності є одним із важливих методичних принципів роботи концертмейстера зі студентами вокального класу, оскільки діяльність концертмейстера у навчальному процесі виходить далеко за межі суто виконавського супроводу. У сучасній мистецькій освіті концертмейстер виступає не лише акомпаніатором, а й активним учасником педагогічного процесу, який сприяє формуванню професійних вокально-виконавських навичок студента. Сутність цього принципу полягає у доцільному використанні концертмейстером своїх виконавських, музично-теоретичних і педагогічних знань для ефективною допомоги студентові у процесі опанування вокального репертуару [1].

Реалізація принципу педагогічної доцільності передбачає, що діяльність концертмейстера має бути спрямована на підтримку та розвиток вокальних можливостей студента, а також на формування його музичної культури та виконавської майстерності. У процесі роботи концертмейстер повинен враховувати індивідуальні особливості студента: рівень його музичної

підготовки, технічні можливості голосу, характер тембру, діапазон, а також ступінь сформованості музичного слуху і ритмічного відчуття. З огляду на ці фактори концертмейстер може коригувати темп виконання, динамічні відтінки або характер фразування, щоб створити оптимальні умови для роботи вокаліста.

Важливим аспектом принципу педагогічної доцільності є допомога студенту в опрацюванні музичного матеріалу. Концертмейстер може звертати увагу на складні ритмічні або інтонаційні моменти, допомагати розбирати музичну структуру твору, підказувати логіку музичного розвитку та сприяти більш точному засвоєнню партії. Така робота сприяє формуванню у студента навичок свідомого аналізу музичного тексту та розвитку його музичного мислення [3].

Окрім цього, концертмейстер часто виконує коригувальну функцію під час занять. Він може звертати увагу студента на неточності у ритмі, інтонації або дикції, допомагати відчувати правильну музичну фразу, підкреслювати кульмінаційні моменти твору. При цьому важливо, щоб такі зауваження були педагогічно обґрунтованими, коректними та спрямованими на підтримку творчого розвитку студента.

Принцип педагогічної доцільності також передбачає сприяння формуванню ансамблевих навичок у студентів. Концертмейстер допомагає вокалісту навчитися слухати партію фортепіано, відчувати музичний ансамбль, узгоджувати темп, динаміку та характер виконання. Завдяки цьому студент поступово усвідомлює, що вокальна партія є частиною єдиного музичного цілого, у якому всі елементи взаємопов'язані [3].

Не менш важливим є і виховний аспект цього принципу. Концертмейстер може формувати у студентів відповідальне ставлення до навчального процесу, уважність до музичного тексту, прагнення до художньої виразності та професійної дисципліни. У процесі спільної роботи формується культура музичного спілкування, повага до партнерів по ансамблю та усвідомлення цінності колективної творчості.

Крім того, принцип педагогічної доцільності передбачає підготовку студента до концертної діяльності. Концертмейстер допомагає вокалісту відпрацьовувати сценічну впевненість, логіку виконання твору, динамічну та емоційну виразність. Така підготовка сприяє формуванню сценічної культури студента та його готовності до публічного виступу [10].

Отже, принцип педагогічної доцільності у роботі концертмейстера зі студентами вокального класу полягає у свідомому поєднанні виконавської та педагогічної діяльності, спрямованої на розвиток професійних якостей майбутнього вокаліста. Реалізація цього принципу сприяє ефективному засвоєнню вокального репертуару, формуванню музично-виконавських навичок, розвитку ансамблевого мислення та підвищенню загального рівня професійної підготовки студентів.

Принцип психологічної підтримки є важливою складовою методики роботи концертмейстера зі студентами вокального класу, оскільки процес вокального

навчання тісно пов'язаний не лише з технічними та художніми аспектами виконання, а й з емоційним станом виконавця. Студенти-вокалісти часто стикаються з психологічними труднощами під час навчання: невпевненістю у власних можливостях, страхом сцени, переживанням через помилки або невдачі під час виконання. У такій ситуації концертмейстер може відігравати важливу роль у створенні сприятливої психологічної атмосфери, яка сприяє ефективному навчанню та творчому розвитку студента [8].

Сутність принципу психологічної підтримки полягає у формуванні довірливих і доброзичливих взаємин між концертмейстером і студентом. Концертмейстер повинен проявляти уважність до емоційного стану вокаліста, розуміти його переживання та створювати комфортні умови для роботи над музичним твором. Така атмосфера сприяє зниженню психологічного напруження під час занять, допомагає студенту зосередитися на музичному матеріалі та більш упевнено проявляти свої виконавські можливості.

Одним із важливих аспектів психологічної підтримки є формування впевненості студента у власних силах. Концертмейстер може підтримувати вокаліста словами схвалення, підкреслювати його успіхи та позитивні результати роботи. Навіть у випадках, коли студент припускається помилок, важливо не акцентувати увагу виключно на недоліках, а допомогти йому зрозуміти шляхи їх виправлення. Такий підхід сприяє формуванню у студента позитивної мотивації до навчання та прагнення до подальшого вдосконалення [8].

Важливою складовою принципу психологічної підтримки є також допомога у подоланні сценічного хвилювання. Для багатьох студентів публічний виступ є складним психологічним випробуванням, що супроводжується емоційною напругою, страхом помилитися або втратити контроль над виконанням. У таких ситуаціях концертмейстер може допомогти створити відчуття надійної опори під час виступу. Відчуття ансамблевої єдності, взаєморозуміння та підтримки з боку концертмейстера значно підвищує впевненість вокаліста на сцені.

Ще одним важливим аспектом є створення позитивного психологічного клімату під час репетиційного процесу. Концертмейстер має сприяти атмосфері творчого співробітництва, відкритості та взаємної поваги. Під час занять важливо підтримувати конструктивний діалог, заохочувати студента до висловлення власних інтерпретаційних ідей, обговорювати можливі варіанти виконання твору. Така взаємодія сприяє розвитку творчої активності студента та формуванню його виконавської самостійності [4].

Крім того, психологічна підтримка проявляється у чутливому реагуванні на індивідуальні особливості особистості студента. Кожен вокаліст має власний темперамент, рівень емоційності, спосіб сприйняття музичного матеріалу та ступінь впевненості у собі. Концертмейстер повинен враховувати ці особливості під час роботи, обираючи відповідні форми комунікації та методи взаємодії.

Принцип психологічної підтримки також сприяє формуванню позитивної мотивації до творчої діяльності. Коли студент відчуває підтримку та розуміння з

боку концертмейстера, він більш активно включається у процес роботи над твором, проявляє ініціативу та прагне досягати кращих результатів. Така атмосфера довіри та співпраці позитивно впливає на загальний рівень виконавської підготовки студента [4].

Отже, принцип психологічної підтримки у роботі концертмейстера зі студентами вокального класу передбачає створення сприятливого емоційного середовища, формування довірливих взаємин, допомогу у подоланні сценічного хвилювання та підтримку творчої активності студента. Реалізація цього принципу сприяє розвитку впевненості у власних можливостях, підвищує якість виконавської діяльності та створює умови для гармонійного професійного становлення майбутнього вокаліста.

Реалізація зазначених принципів сприяє ефективному формуванню вокально-виконавських навичок студентів, розвитку їхньої музичальності та художнього мислення.

Висновки. У підсумку відзначимо, що робота концертмейстера зі студентами вокального класу є важливою складовою професійної підготовки майбутніх вокалістів. Концертмейстер виступає не лише акомпаніатором, але й активним учасником педагогічного та творчого процесу.

Ефективність цієї діяльності значною мірою залежить від дотримання методичних принципів роботи, серед яких особливе значення мають принципи партнерства, художньої співтворчості, стилістичної відповідності, педагогічної доцільності та психологічної підтримки. Застосування цих принципів у практиці музичної освіти сприяє формуванню професійної виконавської культури студентів, розвитку їхніх творчих здібностей та підвищенню якості вокальної підготовки.

Список використаних джерел

1. Молчанова Т. Формування компетентності майбутніх піаністів-концертмейстерів у контексті сучасних освітніх процесів і викликів / Т. Молчанова // Вісник КНУКіМ. – 2023. – №48. – С. 71-78.
2. Павлічук В. Роль концертмейстера у вихованні творчої особистості співака у класі постановки голосу / В. Павлічук, В. Чайка // Інноваційна педагогіка. – 2020. – №25. – С. 132-136.
8. Переверзева О. Поліфункціональність професійних компетенцій концертмейстера як педагогічна проблема / О. Переверзева // Молодь і ринок. – 2019. – №7. – С. 148-152.
9. Пірус В. Комунікативна майстерність піаніста-концертмейстера і вокаліста: навчальні та виконавські практики / В. Пірус, В. Пірус // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – 2025. – №2. – С. 443-449
10. Поліщук А. Роль концертмейстера у процесі реалізації сучасних методик навчання естрадного вокалу / А. Поліщук, С. Сабрі // Міжнародний вісник: культурологія, філологія, музикознавство. – 2018. – №2. – С. 194-198

11. Савельєва І. Концертмейстер-піаніст у вокальному класі / І. Савельєва, А. Ласіца // Культура, наука, освіта: проблеми та перспективи. – 2022. – №8. – С. 364-370.
12. Стотика І. Г. Теорія і практика акомпанементу: навчально-методичний посібник / І.Г.Стотика, Е.А.Власенко, Я.В.Сопіна, О.В.Стотика. Мелітополь: МДПУ, 2018. – 127 с.
13. Adler K. The Art of Accompanying and Coaching / K. Adler. 2-d ed. Minneapolis : University of Minnesota Press, 1998. – 260 p.
14. Katz M. The Complete Collaborator: The Pianist as Partner / M. Katz. Oxford: Oxford University Press, 2009. – 283 p.
15. Rink J. Musical Performance: A Guide to Understanding / J. Rink. Cambridge : Cambridge University Press, 2002. – 117 p.